

Георги Чапкънов

ГЕОРГИ ЧАПКЪНОВ

член на Европейската академия
на науките и изкуствата
от 06.03.2010

В ателието на художника и скулптора Георги Чапкънов преминаваш в друго измерение. Сякаш си в романите на Достоевски – реалистично и фантазно, разумно и ирационално сплитат неочаквани форми. Усеца се една патина, която носи атмосферата на проверените неща, преминали през изпитания на времената. Различните времена в човешкия и в обществения живот. Восъчен профил на конче, син отблясък на провесена с главата надолу гарга, профил на бюст, стар вестник, бутилка от вино, преполовено уиски и между тях гласът на радио, което вкарва онзи, другия свят, в който ще влезем, след като излезем от тук. От ателието на майстора.

– **Прогледжането за всеки творец е съдбовен момент. Вие кога и как прогледнахте?**

– Да, преди това да стане и човекът, и народите я карат в полудрямка, в бълнуване, в някакъв сън... Нали затова и в нашата история Възраждането е много специално състояние на будност. Така е и в Ренесанса.

– **При вас как се случи?**

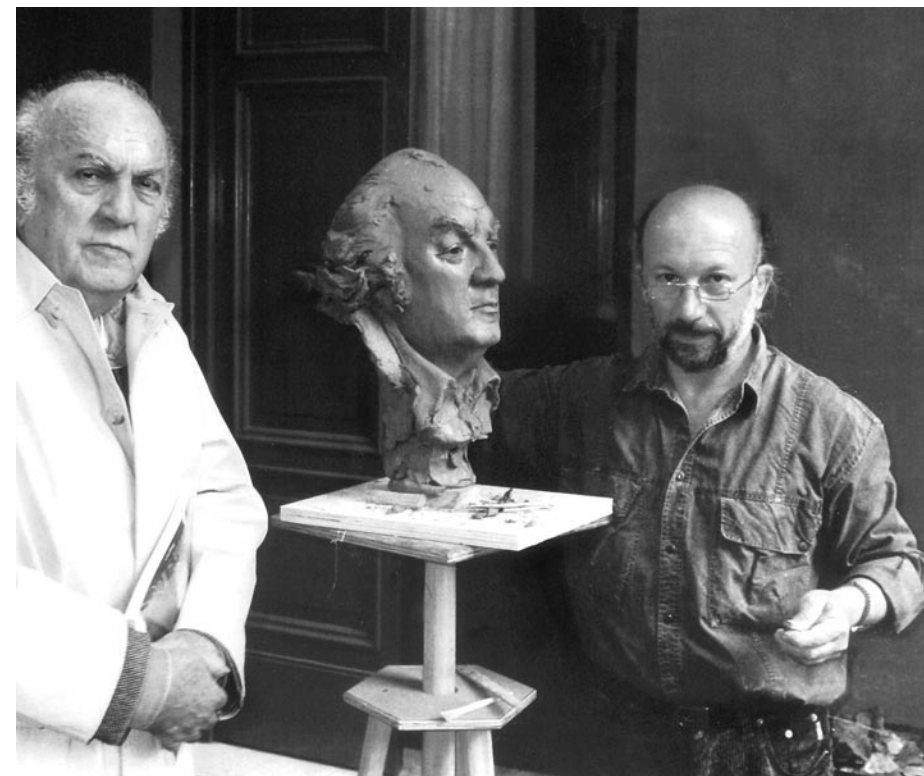
– От малък знаех, че ще ставам художник и нищо друго. Приятелите ми мечтаеха за пожарникари, милиционери, летци. Аз – не, макар че баща ми беше бивш авиатор. Можех да рисувам Сталин, Стамболийски, Георги Димитров и всеки да ги познае. Тогава още не можех нито да чета, нито да пиша. Тамко изпитваше голяма гордост. Живеехме във Вълчи дол, едно много хубаво място в Южна Добруджа. На гости той канеше артисти от Варненския театър на заек. Те вече вкъщи, а заека го няма. Тамко беше голям ловец. Излиза за малко край село и бързичко се връща с два заека. Докато ракията се пие, яхнията се готви. От много малък съм будел възхищението на сериозни хора на изкуството. Актьорите бяха много доволни да се занимават с мен. Бил съм общо взето будно дете, не съм бил ленив.

По-нататък в прогимназията просто си знаех, че мога да рисувам по-добре от всички и тези мои умения закърнях. Не е най-доброто състояние на духа това. Трябва да има някакво състезание. Изведнъж се оказа, че ще кандидатствам в София в художествената гимназия. Като видях как рисуват децата от цяла България, се стъписах. Бре, те всичките по-добре от мене рисуваха. За три-четири дни трябваше да се настроя на такава вълна, конкурсна, по някакъв начин... Било е 1955–1956-а. Трябваше ми второ пробуждане, за да мога да разбера, че това, което притежавам като някакви качества, е крайно недостатъчно да мога да издържа един конкурс с мои връстници и да стана ученик в художествената гимназия. За няколко дни трябваше да се ограмотя. Ограмотих се, кандидатствах, приеха ме.

Беше бурна радост и бурно лято, след което се оказа,

Снимка: Иван Бакалов Георги Чапкънов и Йордан Радичков

Скулпторът заедно с Федерико Фелини | 125

че отново съм загубил всичките си качества, придобити там на бърза ръка.

От тук на татък в гимназията много упорито и целенасочено съм рисувал. Тогава беше друго времето. Всички рисувахме много, всички се състезавахме помежду си.

– В сравнение с днешните времена това вече не съществува ли?

– Сега децата нямат същите намерения и желания. Просто времето е друго. С компютрите и телевизията всичко се обърка. Някак си изглежда, че този, който не може да си служи с компютър, нищо не знае, нищо не може. И се стигна дотам доста посредствени хора със средствата на компютъра нещо да правят, нещо да изобразяват, даже да го раздвижат и да смятат, че това е предостатъчно и са вече дори художници, което е абсолютна глупост. Невъзможно е по този начин!

– Връщаме се отново към мъдростта на древните. Известно е, че най-голямото пробуждане в историята на изкуството е в период от само двайсет години. По времето на Перикъл древните гърци възстановяват

храма на Олимп, разрушен от персите, и Парthenона. Тогава скулпторът Фидий и редица други творци за първи път след почти три хиляди години египетска цивилизация започват да виждат и откриват със собствените си очи. Това става 500 г. преди Христа. За първи път изобразяват стъпало например, гледано отпред, а не от страни, както е било по хилядолетните предишни канони...

– Да, виждането със собствените очи, отношението към това, което изобразяваш, е основното. То не е само интуиция и талант. То е и въпрос на зрелост. В другите изкуства има вундеркинди, но в изобразителното изкуство са налице обратните примери. Изведнъж се появяват творци, които уж са преминали обичайната възраст, а правят художествени открития. Разбира се, има и гении – като Пикасо, Ван Дајк, – които са изключения.

– Кога започнахте да виждате „движението на душата“, кога вътрешният живот на моделите започна да „оцветява“, както се изразявате, образа им, докато ги скулптурирате?

– Добрият художник е този, който е съзрял житейски преди това. Когато споменах, че съм започнал обучението си в знаменателната 1955–56-а, имах предвид, че тогава беше тъй наречената унгарска контрареволуция. София беше настроена по особен начин. Арестуваха за една усмивка даже. Изобицо всички бяха настроени. И се разбра, че подобно нещо като някакъв бунт срещу режима с българина много трудно може да се случи.

– Вие как преминахте през каноните на нормативната естетика и ерата на пропагандата на успеха? Вашият приятел Йордан Радичков „излъзва“ социализма чрез иносказанието, превъплащава се в нещо, което очакват и много прилича на очакваното, но не е.

– Една творба е толкова по-голяма, колкото повече тълкувания може да предизвика. Примерно, аз имам една работа, която се нарича „Лоша притча“. Правил съм я доста отдавна. Тя е валидна за всичкото време, в което е съществувала България. Направих я в „зрелия социа-

„Лоша притча“ Снимка: Иван Бакалов

ДЪРЖАВНО ОБЩЕСТВЕН ОРГАН ПРИ КНК, СЕХ И САВ
 ул. Шопов 6, тел.: 44 61 21 22
 СОБИЯ - 6.4. 198 - 3

НА № XV-807/30 X 78г
 И КЪМ НАШ Е СДЖ-3431-С/27.11.78г

КОПИЕ:

ОНС- ОСК-ТУР
 ГЕОРГИ ЧЕЛПЬОВ И АРХ. ИНКО МЕНЧОР

Специализираната държавна комисия Скулптура при КНК, СЕХ и САВ на заседанието си от 31.3.83г и с протокол № 15 приема писмения отговор на скулптора Георги Челпънов за направата на цялостно преустройство на братската могила в с. Митаково-Софийски окръг.

ИНСПЕКТОР: Д. Бояджиева

лизъм“ като се страхувах дали няма да имам неприятности. Представлява едно овче стаго, което се води от един скелет, на чийто череп е кацнала една врана и грачи. Този скелет предвожда стагото, следващата овца е мърша някаква, с всяка следваща овцете стават все по-чисти, докато последната е читава наистина. Това е лопшата притча, че нашето българско стаго се е управлявало винаги от някаква мърша, която е водила, ясно накъде, стагото. И се страхувах от първосигнално, брутално разчитане. Макар че всичко си личеше, когато я показах за първи път, никой не каза, че съм имал нещо подобно предвид.

Имам и още един пример. На изложба в Швейцария, те бяха малки работи, там представих Човек, преминаващ през въображаема стена.

– Преди да падне Берлинската стена?

– А така. Един голям швейцарски критик – Жан Жиро – специално се спря на тази работа. Той написа анализ за моята изложба. Първият му въпрос беше: „Това стената в Берлин ли е?“. Директно го каза човекът, макар че аз не съм мислил точно за това. Гледах малко по-глобално на композицията. Това са стените, които човек сам изгражда в главата си и с много голям труд преодолява. Нужно е голямо интелектуално усилие, за да минеш през подобна въображаема стена. Да я махнеш, да се освободиш от това тягостно състояние, да преодолееш стената, която ти пречи и е пред тебе. Обаче той така упорито подчерта своята мисъл за Берлинската стена, че аз в момента на разговора се съгласих с него. Да, композицията е и това! Как можех в оная епоха да го афиширам публично. Ако го направя, спукана ми беше работата.

До г-н Ректор
 на Худ. Академия

21.04.94г.

Заявление
 от: Георги Челпънов
 г-н Ректор,

Мисля от 20 (двадесет) години съм преподавател в поверения В. институт. Преди 3 години етикетна конкурс за професор с няколко едноводуши в научния съвет. Мое гедва алошия при процедурата във ВАК, която завърши с отрицателно решение от Президиума без никакви аргументи. Считам това за специално с нищо немотивирано негативно отнормелние конкретно към моята особа и след като Художествена Академия не е в светоя. ние (след като кои ки в 1982-83 е професор) да не загубити заявявам, че я намуокам

27 VII 94г. Г. Челпънов

– Използвани ли сте, употребявани ли сте в онези времена все пак? То си е занаят вашето изкуство?

– То си е занаят. Аз не бях официален художник. Имах куража да откажа две големи поръчки. Трябваше да правя някаква братска могила в Липаково, аз отказах. И ме зачеркнаха напълно. Оказа се, че за да мога да храня фамилията си, трябва да мога да правя други неща. По тая причина съм изработил една торба медали, ордени, монети. До скоро не знаех, че съм направил точно двайсет и три различни монети.

– Това го научавам за първи път. С Кирил Гогов сте автори и на герба на Република България. Имате ли вие авторски права?

– Нямаме никакви авторски права. Просто те са потъпкани, защото гържавата ни е свинска. Да.

– Скулптурите на Фелини, Йордан Радичков, Радој Ралин, Теодоси Спасов, на Симеон Втори и на още десетки ваши модели от страната и чужбина как е правилно да се наричат? Ако е направено с думи, може да се назове живопис.

– Скулптурен портрет.

– В новите времена от какво сте готов да се откажете? Не ви ли плаши днешната всеядност?

– Сега не се отказвам почти от нищо, защото челядта ми стана много голяма и дано да имам сили още да мога да правя така, че да съществуваме по-човешки. Да няма лишения. Общо взето животът ни е твърде скромен. Няма никакви разточителства.

Тръгваме си заедно от ателието на Георги Чапкънов – Чапа. Зад ъгъла на улицата е галерията, в която е изложена композицията със скелета и овцете. Веднага питам галеристката: „Колко струва?“ Чапкънов ме изпреварва: „Не се продава!“ Иска да я има само за себе си, но през всичките тези години се е раделял с нея досега четири пъти. Купувачите са го кандърдисвали накрая. След това той винаги прави нова. Тази е петият вариант и всеки един не повтаря механично първия.

Отбиваме се до магазина за Плод-зеленчук, Георги Чапкънов купува банани за внучето си. За първи път забелязвам надпис „френски картофи“. Доматите са турски, лукът – гръцки, чесънът – китайски, бобът – полски. Нищо не е българско вече. Питам мастора:

– Дали и нашите майстори няма да изчезнат като известните някога български плодове и зеленчуци?

...Той кима с глава замислено.

5 март, София, ГЕОРГИ ГРОЗДЕВ

Паметникът на Петко и Пенчо Славейкови на пл. „Славейкови“ в София е дело на Георги Чапкънов.